

Magdalena Szpunar

## **Społeczeństwo informacyjne – problemy pomiaru i problemy definicyjne**

**Słowa kluczowe:** społeczeństwo informacyjne, gospodarka trzeciej fali, społeczeństwo wiedzy, świadomość informacyjna, wskaźniki społeczeństwa informacyjnego

*Artykuł dotyczy konceptualizacji społeczeństwa informacyjnego. Autorka dokonuje operacjonalizacji na jakim etapie społeczeństwo można uznać za informacyjne. Poruszone zostają również problemy związane z definiowaniem społeczeństwa opartego o gospodarkę trzeciej fali.*

Jeszcze do niedawna dyskusja nad społeczeństwem informacyjnym dotyczyła próby eksplikacji *in statu nascendi* nowego typu społeczeństwa opartego na wiedzy i informacji, obecnie zaś mówi się o SI<sup>1</sup>, jako funkcjonującej rzeczywistości (Jacher 2004, Krzysztofek, Szczepański 2002). Mimo wielu dyskusji toczących się wokół SI, właściwie nadal nie wypracowano ostrej i jednoznacznej definicji, mającej opisywać taki stan społeczeństwa, jest to tym trudniejsze, iż podkreśla się, że po raz pierwszy w dziejach historii próby nazywania rzeczywistości dokonuje się nie *ex post*, a *a priori*. R. Tadeusiewicz zauważa, iż naukowa refleksja nad powstawaniem i formowaniem się społeczeństwa informacyjnego była nieco spóźniona, co wynikało z przekonania, iż o sieciach komputerowych i teleinformatyce mogą pisać prace naukowe wyłącznie informatycy, teleinformatycy, czy też inżynierowie innych specjalności, w żadnym zaś wypadku tego problemu nie powinni podejmować przedstawiciele szeroko pojętych nauk społecznych<sup>2</sup>. Nie można być jednak na tyle krótkowzrocznym, by nie dostrzegać, iż ta technika implikuje szereg zjawisk, którymi winni zająć się socjologowie, psychologowie, politolodzy, czy językoznawcy, gdyż społeczeństwo informacyjne to fenomen wymagający multidyscyplinarnych badań.

W dążeniu ku gospodarce opartej na wiedzy niebagatelną rolę ma kapitał ludzki, który dzięki edukacji może tworzyć gospodarkę trzeciej fali opartą na wiedzy i informacji. Jednakże jak to najczęściej bywa, to właśnie czynnik ludzki jest tym elementem, który stanowi główny czynnik spowalniający postęp. Mentalność ludzka, nastawiona konserwatywnie i negatywistycznie hamuje rozwój, szczególnie jeśli jest słabo wykształcona. Coraz dobitniej

---

<sup>1</sup> SI – akronim od słów społeczeństwo informacyjne

<sup>2</sup> R. Tadeusiewicz, *O potrzebie naukowej refleksji nad rozwojem społeczeństwa informacyjnego*. w: *Mikrosocjalność informacyjna: na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, L. Haber (red.). Kraków, AGH, 2001, s. 14

wyraża się poglądem, iż o rozwoju społeczeństwa informacyjnego, na pewnym jego etapie bardziej fundamentalne będą czynniki społeczne, niż techniczne, gdy na nic zda się dostęp do zasobów światowej sieci komputerowej, w sytuacji, gdyż użytkownik, nie będzie w stanie się nią posługiwać<sup>3</sup>. W ludziach dominuje błędne przekonanie, iż moc zawarta w kolejnych wynalazkach, przechodzi na nich samych, od informacji jest tylko krok do wiedzy i rozumu<sup>4</sup>.

Połączenie technologii z aspektem ludzkim, pozwala na konkluzję, iż „wyłania się nowe społeczeństwo informacyjne, w którym usługi dostarczane przez technologie informacyjne i komunikacyjne wspierają ludzkie działania”<sup>5</sup>. M. Niezgoda wskazuje, iż społeczeństwo informacyjne można traktować w trojaki sposób<sup>6</sup>:

- *weberowski typ idealny*: pozwalający na wskazanie najbardziej typowych cech danego stanu społeczeństwa, a także tych, które go najbardziej różnią od innych; idealny oznacza tutaj raczej pewną abstrakcję, niż coś, co może konkretnie opisywać rzeczywistość

- *model heurystyczny*: będący uproszczonym obrazem rzeczywistości, pozwalając na poddanie jej badaniu

- *metaforę*: nie spełnia ona reguł naukowości, ale pozwala na budowanie obrazów rzeczywistości

Próby konceptualizacji tego nowego fenomenu społecznego przynoszą ze sobą wiele określeń, jak choćby globalna wioska (McLuhan), społeczeństwo trzeciej fali (Toffler), społeczeństwo sieciowe (Castells), społeczeństwo cybernetyczne (Sienkiewicz), społeczeństwo postmodernistyczne (Etzioni), społeczeństwo postkapitalistyczne (Drucker, Dahrendorf) i w swej najpopularniejszej formie - społeczeństwo informacyjne (Umesamo, Masuda) – jakkolwiek każda z tych nazw kładzie nacisk na inny aspekt zjawiska. Podkreśla się, iż obecnie dyskusja nad problematyką SI, nie dotyczy spekulacji, czy ten typ społeczeństwa nadejdzie, lecz rozważa się w jakim ono kierunku ewoluuje, bowiem jego istnienie stało się już faktem<sup>7</sup>.

---

<sup>3</sup> Tamże, s. 15-21

<sup>4</sup> M. Szpunar, *Polska na drodze ku społeczeństwu informacyjnemu* w: *Europa w nowych granicach, czy Europa bez granic?*, Z. Drozdowicz (red.), Poznań: Humaniora, 2004, s. 244

<sup>5</sup> J. Lubacz, R. Galar, *Infrastruktura informacyjna i okolice*. w: J. Lubacz (red.). *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa, 1999, s. 55

<sup>6</sup> M. Niezgoda, *Spółeczeństwo informacyjne w perspektywie socjologicznej: idea czy rzeczywistość?* w: L. Haber, *Spółeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość: II Ogólnopolska Konferencja Naukowa*, Kraków: AGH, t.1, 2004, s. 127-128

<sup>7</sup> K. Krzysztofek, M. Szczepański, 2002, *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Katowice, UŚI, 2002, s. 169

Poziom skolaryzacji, uznaje się ze jedną z głównych miar bogactwa narodów, a korzystanie z urządzeń teleinformatycznych<sup>8</sup> coraz częściej stanowi drogę do korzystania z wiedzy<sup>9</sup>. Wiedza staje się kwintesencją czasu w którym przyszło nam żyć i funkcjonować, analogicznie do pary i energii elektrycznej w fazie społeczeństwa nazwanego industrialnym.

Według K. Krzysztofka wyzwaniem dla systemu edukacji XXI wieku ma stać się nauczenie ludzi kreatywności oraz umiejętności przekazywania oryginalnych metod rozwiązywania problemów, w taki sposób, aby zapewnić możliwość zdobywania wiedzy całemu społeczeństwu<sup>10</sup>. Podkreśla się, iż społeczeństwo informacyjne przyniesie rozwój jedynie ludziom wykształconym, stąd prawdziwym wyzwaniem staje się powszechne dążenie do wykształcenia<sup>11</sup>. Jak wskazuje Andrzej Siciński poznawanie świata jest nieodłącznie związane z nadawaniem nazw: przedmiotom, zjawiskom, stanom rzeczy „klasyfikując – łącząc nazwami w określone zbiory, gatunki, wyróżniając momenty na skali czasu – nadajemy światu pewną strukturę, porządkujemy wiedzę o nim”<sup>12</sup>. Próba zdefiniowania współczesności, nadania ram dobie obecnej jest pewnym *novum*, gdyż w poprzednich stuleciach, nazwę jakiegokolwiek okresowi historycznemu nadawano *ex post*, wskazując na jego odmienność w stosunku do okresów poprzednich. Bauman niezwykle trafny obserwator ponowoczesnego życia pisze „w tym płynno-nowoczesnym świecie znaki gonią za znaczeniami i wypuszczają je z rąk, zanim krzepko w dłoni zacisną; znaczenia daremnie szukają legowisk, w jakich mogłyby wygodnie się ułożyć, i równie daremnie umykają przed natrętnymi przekupniami madejowych łóż”<sup>13</sup>. Obecnie rola informacji i całego zaplecza technologicznego „obsługującego” posługiwanie się informacją jest tak znacząca, iż coraz powszechniej panuje przekonanie, iż mamy do czynienia z kształtowaniem się nowej formacji cywilizacyjnej. Jak wskazuje M. Goliński rola informacji we współczesnej gospodarce jest niepodważalna, informacja staje się czwartym, najważniejszym czynnikiem produkcji, przyczynkiem rewolucji społecznej i gospodarczej<sup>14</sup>.

<sup>8</sup> wraz z upowszechnieniem się Internetu pojawia się szereg nowych zjawisk, jak chociażby powstawanie nowego typu społeczności zwanych wirtualnymi zob. M. Szpunar, *Społeczności wirtualne jako nowy typ społeczności – eksplikacja socjologiczna*, w: *Studia Socjologiczne* 2/2004

<sup>9</sup> W. Abramowicz, 2002, *Absolwenci uczelni obywatelami globalnego społeczeństwa informacyjnego*. Referat wygłoszony na I Krajowej Konferencji Naukowej „e – Uniwersytet: Metody i Narzędzia”, Rzeszów, WSiZ

<sup>10</sup> K. Krzysztofek, *Technologie informacyjne a rozwój cywilizacyjny*, w: W. Cellary (red.), *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego. Raport o rozwoju społecznym*, Warszawa, 2002, s. 15-16

<sup>11</sup> Tamże, s. 17

<sup>12</sup> A. Siciński, *Społeczność informacyjna: próba nazwania naszych czasów*. w: J. Lubacz (red.) *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa, 1999, s. 11

<sup>13</sup> Z. Bauman, *Spotkanie dziedzictwa z ponowoczesnością*. w: S. Bednarek, A. J. Omelaniuk, A. Tyszka i A. Zieliński (red.) *Kongres Kultury Polskiej 2000*. Wrocław-Warszawa: DTSK Silesia, 2002, s. 113

<sup>14</sup> M. Goliński, *Gospodarka i informacja*. w: Lubacz, J. (red.). *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa, 1999, s. 137

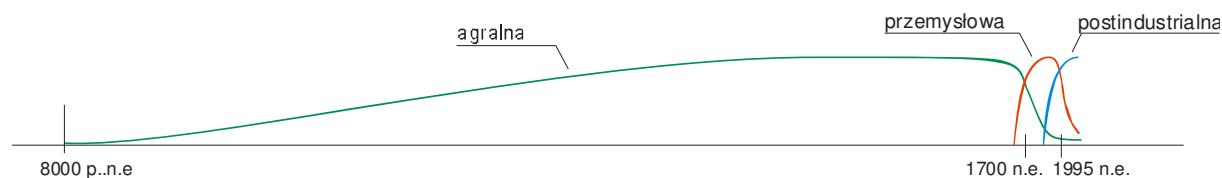
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji w 1996 roku stwierdza, iż „społeczeństwo staje się informacyjnym, gdy osiąga stopień rozwoju skali i skomplikowania procesów społecznych i gospodarczych, społeczeństwem wymagającym zastosowania nowych technik gromadzenia, przetwarzania i użytkowania olbrzymiej masy informacji generowanej przez owe procesy”<sup>15</sup>. Jak łatwo zauważyć owa definicja jest na tyle nieprecyzyjna, że właściwie niewiele wyjaśnia, bowiem trudno określić, co oznaczać może „stopień rozwoju skali” oraz „olbrzymia masa informacji”.

W oparciu o teoretyczną analizę pojęcia *społeczeństwa informacyjnego* wyróżnić można cztery sposoby jego rozumienia<sup>16</sup>:

- *ideologiczne*: długofalowa polityka państwa zorientowana ku radykalnej transformacji ekonomiczno-społecznej

- *ewolucyjne*: nawiązuje do koncepcji A. Tofflera ujmującego rozwój gospodarczy w postaci kolejnych fal; pierwszą był rozwój rolnictwa, drugą – przemysłu, zaś trzecią, która nadchodzi ma być rozwój wiedzy i komunikacji; „falom” tym odpowiadają typy społeczeństwa tj. rolnicze, industrialne, informacyjne (zob. ryc. 1)

Ryc. 1. Fale rewolucji społecznych według A. Tofflera



**Źródło:** oprac. własne na podst. A. Toffler „Szok przyszłości”, Poznań, 1998

- *technologiczne*: korelacja rozwoju społeczno-gospodarczego z gwałtownym rozwojem technologii informacyjnej

- *poznawcze*: rozwój teorii dużego, średniego, małego zasięgu mających odrywać paradygmat istoty i sensu kształtowania się społeczeństwa informacyjnego

<sup>15</sup> M. Lubański, *Społeczeństwo informacyjne a cywilizacja informatyczna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa, PWE, 2004, s.14

<sup>16</sup> L. Haber, *Poznawcze aspekty badań nad społecznością informacyjną*, w: *Mikrosoczeństwo informacyjne: na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, L. Haber (red.) Kraków, AGH, 2001, s. 41-42

Tab.1. Parametry charakteryzujące trzy typy społeczeństw

parametry oceny	<b>społeczeństwo rolnicze</b> (ok. 6 tys. lat p.n.e.)	<b>społeczeństwo industrialne</b> (połowa XVIII w.)	<b>społeczeństwo informacyjne</b> (druga połowa XX w.)
bogactwo	ziemia	kapitał	wiedza
produkt podstawowy	żywność	wyroby przemysłowe	informacja, dane
praca	obok domu	daleko od domu	w domu, telepraca
transport	rzeka, droga	kolej, autostrada	infostrada
energia	ludzka, zwierzęca	węgiel, para, benzyna	elektryczność jądrowa
skala działania	lokalna	regionalna	globalna
rozrywka	obrzędowa, ludowa	masowa	domowa, interakcyjna
tajemnica	religijna	polityczna	handlowa
oświata	mistrz	szkoła	komputer, telenauczanie

**Źródło:** Haber, L. (red.) *Mikrospołeczność informacyjna na przykładzie miasteczka internetowego Akademii Górniczo-Hutniczej, AGH, Kraków, 2001, s. 45*

Można by zapytać, czy narzędzie pojawienie się nowego rodzaju technologii, może być przyczynkiem rewolucji społeczno-gospodarczej. Analizując przebieg historii możemy na to pytanie odpowiedzieć pozytywnie. W epoce agrarnej, w której podstawowym środkiem transportu był koń, gospodarka koncentrowała się na żywności – zarówno dla ludzi, jak i dla zwierząt. Komunikacja między ludźmi, opierała się głównie o interakcje *face-to-face*. Dodatkową formą komunikacji była wymiana listów przesyłanych pieszo przez kurierów, bądź przewożonych konno. Najważniejszymi ludźmi w społeczeństwie agrarnym byli ludzie dysponujący największymi połaciami ziemi, gdyż to do nich należało podstawowe dobro – ziemia. Kolejną rewolucję wywołał nowy środek transportu – transport kolejowy, który umożliwił przeważenie surowców naturalnych, takich jak ropa naftowa, węgiel i rudy metali. Gospodarka koncentrowała się na surowcach, spychając żywność na dalszy plan. Zmiany nie ograniczały się tylko i wyłącznie do zmian gospodarczych, zaszły bowiem zmiany społeczne, takie jak, urbanizacja, rozwój demokracji, powszechny dostęp do kultury, przeobrażenie stylu życia –zmiany te określono mianem rewolucji przemysłowej, a społeczeństwo nazwano industrialnym. Kolejne zmiany – choć nie tak spektakularne - wywołał nowy środek transportu, samochód, powodując, iż gospodarka skoncentrowała się wokół dóbr konsumpcyjnych i usług, intensyfikując kontakty biznesowe, do czego w jeszcze większym stopniu przyczynił się samolot i faks. Współcześnie Internet jako nowy środek komunikacji i transportu, staje się najważniejszym narzędziem gospodarki. Przewiduje się, iż jeśli Internet stanie się dominującym środkiem transportu towarów, to owym najważniejszym towarem

będzie produkt cyfrowy, zaś Internet jako dominujący środek komunikacji, będzie przekazywał szczególnie rodzaj informacji – informację cyfrową<sup>17</sup>.

Według T. Gobana-Klasa społeczeństwo informacyjne charakteryzuje<sup>18</sup>:

- dominacja pracy w sektorze informacji
- ogromny rozmiar przepływów informacji
- interakcyjność relacji
- integracja i konwergencja działań mediów
- tendencje globalne
- kultura postmodernistyczna

M. Lubański słusznie zauważa, iż powstawanie społeczeństwa informacyjnego winno być rozpatrywane, w co najmniej kilku wymiarach<sup>19</sup>:

- technologicznym: zasadniczym punktem tego kryterium jest proces tworzenia nowej jakości technologii informacyjnych, które obecnie wkraczają niemal wszędzie, czemu sprzyja rozpowszechnienie komputerów, spadek ich cen oraz wzrost możliwości obliczeniowych

- gospodarczym: polega ono na zróżnicowanych zmianach zachodzących w procesach ekonomicznych, zarówno w relacjach pomiędzy podmiotami gospodarczymi, jaki i w sposobie obsługi klienta

- społecznym: związanym ze zmianami w życiu człowieka, a przede wszystkim z powszechnym dostępem do informacji

- edukacyjnym: nabywanie wiedzy na temat możliwości praktycznego wykorzystania technologii informatycznych, jak również uświadomieniem sobie konieczności adaptacji do nowych wymogów stawianych przez SI

Należałoby w związku z tym postawić słuszne pytanie, kiedy możemy mówić o SI. Jak zazwyczaj z pomocą, przy próbach definiowania jakiegoś zjawiska, posłużyć należy się wskaźnikami. W tym przypadku L. Haber proponuje, aby brać pod uwagę:

- liczbę sprzętu teleinformatycznego (w tym komputerów) przypadających na jedną osobę

- procent ludności, która posługuje się technikami teleinformatycznymi głównie komputerem i Internetem w stosunku do ogółu obywateli państwa

---

<sup>17</sup> W. Cellary, *Przemiany gospodarcze, w: Polska do globalnego społeczeństwa informacyjnego*, W. Cellary (red.), Warszawa, UNDP, 2002, s. 17-18

<sup>18</sup> T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa – Kraków, 1999, s. 304

<sup>19</sup> M. Lubański, *Spółeczeństwo informacyjne a cywilizacja informatyczna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa, PWE, 2004, s. 15-21

- procentowy udział sektora przemysłu i usług teleinformatycznych w stosunku do innych rodzajów usług i działów gospodarki narodowej w wytworzonym produkcie globalnym i dochodzie narodowym państwa

- proporcja zatrudnionych w sektorze usług i przemyśle teleinformatycznym w stosunku do ogółu zatrudnionych

- procentowa ocena zmian w społecznych preferencjach w zakresie korzystania z tradycyjnych form rozrywki takich jak kino, teatr, czytelnictwo na rzecz rozrywki elektroniczno-medialnej<sup>20</sup>.

Propozycję wskaźników wysuniętych przez L. Habera, nieco rozbudowuje M. Lubański, dzieląc te wskaźniki na cztery podgrupy tj.<sup>21</sup>:

- wskaźniki opisujące zmiany technologiczne: liczba telefonów na 100 mieszkańców, nowoczesność metod dostępu do Internetu, liczba osób mających dostęp do Internetu, liczba aktywnych użytkowników Internetu, stopień bezpieczeństwa elektronicznej wymiany informacji

- wskaźniki opisujące przemiany gospodarcze: liczba osób pracujących w poszczególnych działach gospodarki (ze szczególnym uwzględnieniem sektora związanego z przetwarzaniem informacji), wskaźnik bezrobocia, liczba podmiotów gospodarczych mających dostęp do Internetu, liczba podmiotów gospodarczych używających poczty elektronicznej, liczba podmiotów gospodarczych posiadających witrynę internetową, liczba podmiotów gospodarczych, które wykorzystują możliwości handlu elektronicznego oraz elektronicznej wymiany danych (EDI)

- wskaźniki opisujące przemiany społeczne: ogólny stopień dostępu do informacji, liczba miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych oraz stopień zaspokojenia potrzeb w tym zakresie

- wskaźniki opisujące przemiany w dziedzinie edukacji: stan komputeryzacji szkół i bibliotek, stopień wykształcenia informatycznego nauczycieli, zastosowanie multimedialnych programów w procesie edukacji, istnienie oraz praktyczne wykorzystanie sieci akademickich i badawczych, stopień wykorzystania możliwości nauki na odległość za pośrednictwem sieci komputerowych

Podkreśla się, iż tak naprawdę to świadomość informacyjna jest przepustką do społeczeństwa informacyjnego. Posłużę się tutaj przykładem zaczerpniętym z rzeszowskiego

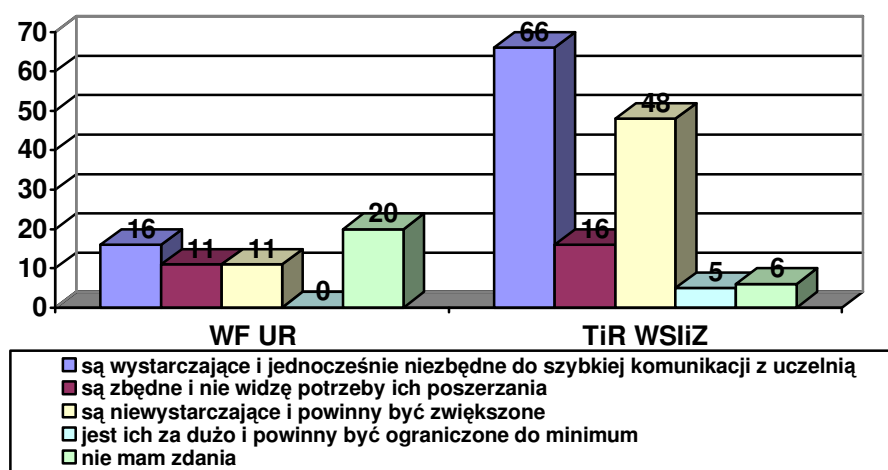
---

<sup>20</sup> L. Haber, *Poznawcze aspekty badań nad społecznością informacyjną*, w: *Mikrosoczeństwo informacyjne: na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, L. Haber (red.) Kraków, AGH, 2001, s. 44

<sup>21</sup> M. Lubański, *Soczeństwo informacyjne a cywilizacja informatyczna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa, PWE, 2004, s. 15-16

środowiska akademickiego<sup>22</sup>. Aż 16% studentów Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego uważa, iż technologie informatyczne w komunikowaniu z uczelnią są zbędne i nie widzą potrzeby ich poszerzania, 20% tych studentów nie ma zdania w tej kwestii<sup>23</sup>. Jako przeciwwagę dla studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego, badaniu poddano studentów Turystyki i Rekreacji Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, gdzie otoczenie informacyjne uczelni należy uznać za jedno z najbardziej nowoczesnych w skali kraju. Studenci Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania uważają (66%), iż zastosowanie technologii informacyjnych w procesie komunikacji z uczelnią jest wystarczające i jednocześnie niezbędne do szybkiej komunikacji z uczelnią, nie wydaje się być to zaskakujące, skoro studenci tej uczelni informacje o ocenach mogą otrzymywać przez kioski informacyjne, www wirtualnej uczelni, system pocztowy, system informacji głosowej lub usługę SMS.

Ryc. Ocena potrzeby zastosowania technologii informatycznych w komunikowaniu z uczelnią (dane w %)



**Źródło:** oprac. własne, na podst. M. Gwóźdź, *Otoczenie informacyjne jako element kształtowania społeczeństwa nowego typu. Na przykładzie środowiska akademickiego wybranych uczelni Rzeszowa*, dz.cyt.

Jeśli chodzi o ocenę swoich umiejętności informatycznych w stosunku do okresu sprzed studiów niemal co drugi student (43%) Wychowania Fizycznego Uniwersytetu

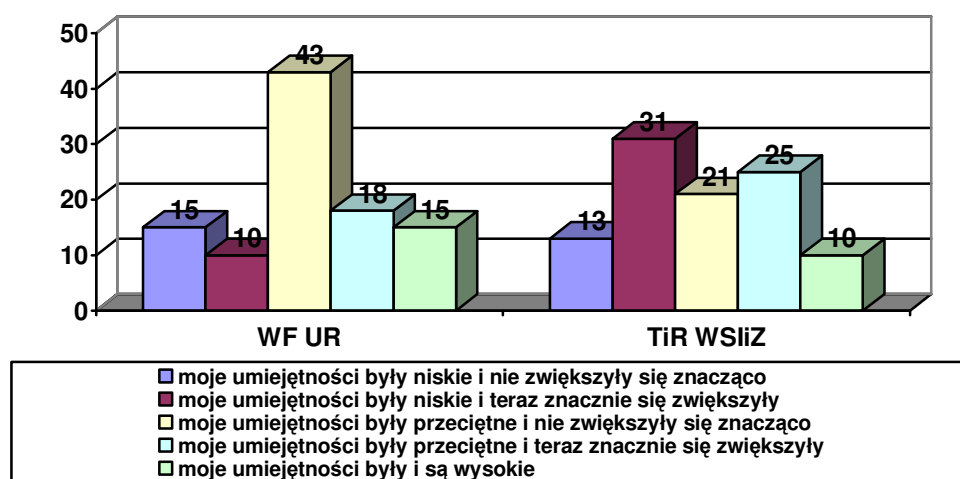
<sup>22</sup> Badanie przeprowadzono w maju 2003 roku na próbie 122 studentów; badaniu poddano studentów I roku kierunku Turystyka i Rekreacja Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania oraz studentów I roku kierunku Wychowanie Fizyczne Uniwersytetu Rzeszowskiego; ankietowani stanowili w obu badanych grupach 50% populacji ogólnej; udział kobiet i mężczyzna był proporcjonalny i wniósł odpowiednio TiR WSIiZ (60% K, 40% M), WF UR (63% K 37% M). W żadnej z populacji przedmioty informatyczne nie stanowiły znaczącego udziału z całości zajęć, a charakter studiów był w oby przypadkach daleki od kierunków ścisłych.

<sup>23</sup> M. Gwóźdź, *Otoczenie informacyjne jako element kształtowania społeczeństwa nowego typu. Na przykładzie środowiska akademickiego wybranych uczelni Rzeszowa*, w: *Spółeczeństwo informacyjne. Wizja czy rzeczywistość?*, L. Haber (red.), Kraków, AGH, 2004, s. 283-288



Rzeszowskiego przyznaje, iż były one przeciętne i nie zwiększyły się znacząco, zaś tylko co piąty student (21%) Turystyki i Rekreacji Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania deklaruje takie same odczucia. Jeszcze większe dysproporcje występują w kategorii „moje umiejętności były niskie i teraz znacznie się zwiększyły”, tak uważa 10% studentów Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego i trzy razy więcej 31% studentów Turystyki i Rekreacji Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania<sup>24</sup>. Świadomość istoty wykorzystywania narzędzi informatycznych na obu przywoływanych uczelniach różni się znacząco, na niekorzyść Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego, pamiętajmy jednak, iż dokonujemy porównania pomiędzy prywatną, a państwową uczelnią, która dysponuje ograniczonymi środkami na informatyzację.

Ryc. Samoocena umiejętności informatycznych studentów w porównaniu z okresem przed rozpoczęciem studiów (dane w %)



**Źródło:** oprac. własne, na podst. M. Gwóźdź, *Otoczenie informacyjne jako element kształtowania społeczeństwa nowego typu. Na przykładzie środowiska akademickiego wybranych uczelni Rzeszowa*, dz.cyt.

Spółeczeństwo informacyjne ma charakteryzować wysoka twórczość intelektualna, a koniecznym warunkiem jego zaistnienia jest wypracowanie w społeczeństwie tzw. mentalności informatycznej<sup>25</sup>. A. Szewczyk uważa, iż świadomość informacyjna, to zdolność umysłu do odzwierciedlania rzeczywistości związanej z funkcjonowaniem społeczeństwa informacyjnego, ze wskazaniem na dwa wymiary tj. przedmiotowy i podmiotowy. Wymiar przedmiotowy dotyczy odnosi się do obiektów, w stosunku do których kształtuje się

<sup>24</sup> tamże

<sup>25</sup> M. Lubański, *Spółeczeństwo informacyjne a cywilizacja informatyczna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa, PWE, 2004, s. 11

świadomość, zaś wymiar podmiotowy dotyczy osób będących „nosicielami” tej świadomości<sup>26</sup>. Na wymiar przedmiotowy świadomości informatycznej składają się<sup>27</sup>:

- świadomość znaczenia zasobów informacyjnych dla wzrostu gospodarczego kraju tj. uznanie, że zasoby te mają znaczenie strategiczne

- świadomość znaczenia technik informacyjnych (środków gromadzenia, przetwarzania, przechowywania i udostępniania informacji), tj. uznanie ich niezbędności, aby wykorzystać informacje do celów strategicznych

- świadomość znaczenia sektora informacyjnego gospodarki, tj. produkcji informacji, jako dobra finalnego i jako komponentu składającego się na inne dobra oraz jej rosnącego udziału w PKB

- świadomość funkcjonowania rynku dóbr i usług informacyjnych, tj. uznanie informacji za towar oraz dobro podlegające prawom własności

Społeczeństwo informacyjne to także szeroko pojęte innowacje. Z rankingu Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania<sup>28</sup> wynika, iż najbardziej aktywnymi branżami w wprowadzaniu innowacji na Podkarpaciu, okazały się przedsiębiorstwa przemysłowe (średnia oceny 1,75 pkt.)<sup>29</sup>. Na drugim miejscu uplasowały się przedsiębiorstwa usługowe (średnia oceny 2,0 pkt). W nieznacznym stopniu od liderów rankingu odbiegały przedsiębiorstwa budowlano-montażowe – zajmując trzecie miejsce (średnia oceny 2,25 pkt). Najmniej otwarte na innowacje okazały się przedsiębiorstwa handlowe – otrzymując najniższą możliwą notę (średnia ocen 4,0 pkt).

---

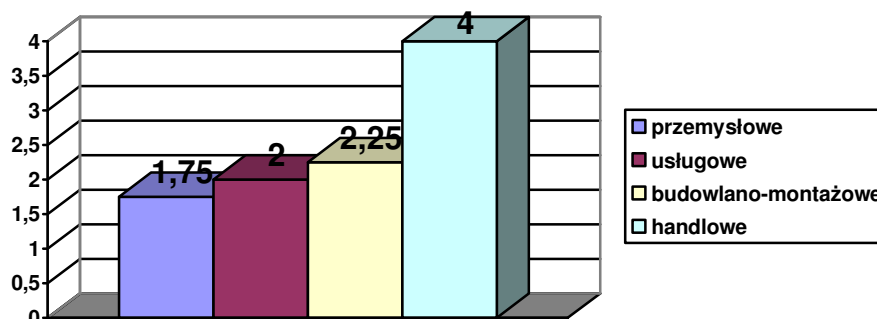
<sup>26</sup> A. Szewczyk, *Świadomość i kultura informacyjna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa: PWE, 2004, s. 53

<sup>27</sup> tamże

<sup>28</sup> P. Klimczak, M. Wargacki, *Wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwach województwa Podkarpackiego*, w: D. Tworzydło (red.), *Studia o gospodarce*, 2/2003, s. 40

<sup>29</sup> Badaniem objęto 380 przedsiębiorstw (w tym 97 to przedsiębiorstwa przemysłowe, budowlano – montażyowe, 133 handlowe i 84 przedsiębiorstwa usługowe). Miało ono na celu wysondowanie, w jakim stopniu przedsiębiorstwa podkarpackie są zaangażowane w proces wdrażania i absorpcji innowacyjnych rozwiązań technologicznych, organizacyjno – technicznych i wprowadzania unowocześnionych wyrobów. Jaki odsetek firm w województwie podkarpackim wdraża i planuje wdrażać innowacje; ranking ten powstał na podstawie przypisania poszczególnym branżom od 1 do 4 miejsca i punktów za to miejsce = 1 punkt. Następnie przeliczono punkty otrzymane przez poszczególne branże. Maksymalna nota mogła wynieść 1, minimalna 4. Podobnego rankingowania dokonano ze względu na wielkość przedsiębiorstwa.

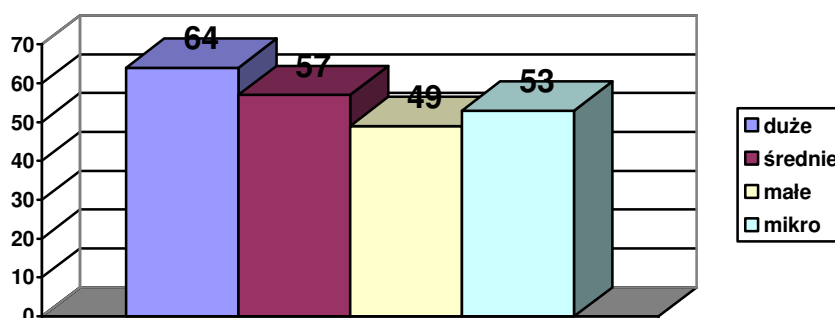
Ryc. Najbardziej aktywne branże na Podkarpaciu wg. innowacyjności



**Źródło:** oprac. własne, na podst. P. Klimczak, M. Wargacki, *Wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwach województwa Podkarpackiego*, dz.cyt.

Jeśli chodzi o wielkość przedsiębiorstwa, liderami innowacyjności okazały się przedsiębiorstwa duże (średnia wskazań na wprowadzanie innowacji – 64%), za nimi uplasowały się przedsiębiorstwa o średniej wielkości (57%), przedsiębiorstwa małe (49%) i mikro (35%). Autorzy wskazują, iż analiza „firmy mikro i małe zwłaszcza w początkowych fazach rozwoju przedsiębiorstwa poszukują innowacji produktowych, najchętniej mało skomplikowanych o małej skali, zasięgu, aby do minimum ograniczyć ryzyko niepowodzenia. W firmach średnich i dużych, szczególnie w tych będących w dalszych fazach rozwoju i działania, kiedy strategia maksymalizacji zysku ustępuje strategii konkurencyjności, strategii sukcesu rynkowego właściciel czy menadżer poszukuje innowacji bardziej zaawansowanych, innowacji procesowych i organizacyjnych”<sup>30</sup>.

Ryc. Wielkość przedsiębiorstwa a stopień innowacyjności (dane w %)



**Źródło:** oprac. własne, na podst. P. Klimczak, M. Wargacki, *Wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwach województwa Podkarpackiego*, dz.cyt.

<sup>30</sup> tamże

## Abstrakt

The article concerns the definition of informative society. Authoress passes main decisive about this coefficients it or society was it been possible was to recognise for informative, or else not. Touched they become leaning about economy connected from defining society problems third wave also.

## Bibliografia:

1. Abramowicz, W. 2002, *Absolwenci uczelni obywatelami globalnego społeczeństwa informacyjnego*. Referat wygłoszony na I Krajowej Konferencji Naukowej „e – Uniwersytet: Metody i Narzędzia”, Rzeszów, WSiZ
2. Bauman, Z. *Spotkanie dziedzictwa z ponowoczesnością*. w: S. Bednarek, A. J. Omelaniuk, A. Tyszka i A. Zieliński (red.) *Kongres Kultury Polskiej 2000*. Wrocław-Warszawa: DTSK Silesia, 2002
3. Cellary, W. *Przemiany gospodarcze*, w: *Polska do globalnego społeczeństwa informacyjnego*, W. Cellary (red.), Warszawa, UNDP, 2002
4. Goban-Klas, T. *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa – Kraków, 1999
5. Goliński, M. *Gospodarka i informacja*. w: Lubacz, J. (red.). *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa, 1999
6. Gwóźdź, M. *Otoczenie informacyjne jako element kształtowania społeczeństwa nowego typu. Na przykładzie środowiska akademickiego wybranych uczelni Rzeszowa*, w: *Spółeczeństwo informacyjne. Wizja czy rzeczywistość?*, L. Haber (red.), Kraków, AGH, 2004
7. Haber, L. *Poznawcze aspekty badań nad społecznością informacyjną*. w: *Mikrosoczeństwo informacyjna: na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, L. Haber (red.) Kraków, AGH, 2001
8. Klimczak, P., Wargacki, M. *Wdrażanie innowacji w przedsiębiorstwach województwa Podkarpackiego*, w: D. Tworzydło (red.), *Studia o gospodarce*, 2/2003
9. Krzysztofek, K. *Technologie informacyjne a rozwój cywilizacyjny*, w: W. Cellary (red.), *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego. Raport o rozwoju społecznym*, Warszawa, 2002
10. Krzysztofek, K., M. Szczepański, 2002, *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Katowice, Uśl, 2002
11. Lubacz, J., R. Galar, *Infrastruktura informacyjna i okolice*. w: J. Lubacz (red.). *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa, 1999
12. Lubański, M. *Spółeczeństwo informacyjne a cywilizacja informatyczna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa, PWE, 2004
13. Niezgodna, M. *Spółeczeństwo informacyjne w perspektywie socjologicznej: idea czy rzeczywistość?* w: L. Haber, *Spółeczeństwo informacyjne – wizja czy rzeczywistość: II Ogólnopolska Konferencja Naukowa*, Kraków: AGH, t.1, 2004
14. Siciński, A. *Spółeczeństwo informacyjne: próba nazwania naszych czasów*. w: J. Lubacz (red.) *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa, 1999
15. Szewczyk, A. *Świadomość i kultura informacyjna*, w: *Dylematy cywilizacji informatycznej*, A. Szewczyk (red.), Warszawa: PWE, 2004
16. Szpunar, M. *Polska na drodze ku społeczeństwu informacyjnemu* w: *Europa w nowych granicach, czy Europa bez granic?*, Z. Drozdowicz (red.), Poznań: Humaniora, 2004
17. Tadeusiewicz, R. *O potrzebie naukowej refleksji nad rozwojem społeczeństwa informacyjnego*. w: *Mikrosoczeństwo informacyjna: na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, L. Haber (red.). Kraków, AGH, 2001
18. Toffler, A. *Szok przyszłości*, Poznań, 1998

**Nota o autorze:**

Autorka jest doktorantką Uniwersytetu Jagiellońskiego i pracownikiem Zakładu Reklamy, Grafiki Komputerowej i Nowych Mediów Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Obecnie przygotowuje rozprawę doktorską nt. *Spółecznej przestrzeni Internetu* pod kierunkiem prof. dr hab. Mariana Niezgody (w realizacji grant promotorski przyznany przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji - *Spółeczna przestrzeń Internetu 1 H02E 047 28*). Autorka kilkunastu artykułów z zakresu socjologii Internetu oraz uczestniczka kilku projektów badawczych. Recenzent Salonu Recenzyjnego portalu Wirtualna Polska. Więcej informacji na [www.magdalenaszpunar.com](http://www.magdalenaszpunar.com)